

26. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

Nagy Lajos, a lovagkirály

1. rész

Szent László, az első lovagkirály

Amikor Károly Róbert távozott az élők sorából, gazdag, jól szervezett országot hagyott fiára, Lajosra. Az ország jó kezekbe került, hiszen az Anjou-király folytatta apja politikáját, s uralkodása alatt az Árpádok által megszerzett és megvédett országot birodalmi szintre emelte. Magyarország történelmét számos, nagy teljesítményt nyújtó király, fejedelem, kormányzó, hadvezér formálta. A „nagy” jelzőt azonban csak egyetlen királyunk érdemelte ki az utókor tisztelete jeléül, s ez *Nagy Lajos* (1342-1382) volt. Anjou Lajos egy másik jelzőt is joggal kiérdemelt, hiszen ő volt a *lovagkirály*. (Igaz, hogy az első lovagkirály Szent László volt, aki jóval megelőzte korát, hiszen az európai lovagkorról csak a 14. században beszélhetünk. Ráadásul szent királyunk volt Lajos király példaképe, aki bizonyíthatón meghatározta a három évszázaddal később uralkodó magyar király életútját, uralkodói módszereit.)

*Szent László harca a lányrabló kun vitézzel. Freskórészlet Kakaslomnicon.
László király alakja a karaszközi templom freskóján azért jelentős, mert a kutatók szerint ez a László-arckép lehetett a mintája a később született László ábrázolásoknak*

Emeljünk ki csupán három látványos példát, amely bizonyítja, hogy Szent László milyen hatással volt Nagy Lajosra.

Az egyik ilyen a templomok építése és a nagy előd kerlési (cserhalmi) hőstettének ábrázolása. A László-ábrázolások – amelyek közül több mint ötvenet ismerünk a Kárpát-medencében – döntő többsége a 14. században keletkezett, a hívők korábban csak elvétve láthatták ezeket a templomok falán. Lajos király célja az volt, hogy erőt, hitet adjon a 14. században élő magyarságnak a harchoz, a keresztény hit védelméhez, mert Magyarországot ezekben az években is számos támadás érte. Tudni kell, hogy a két Anjou-király, majd később Luxemburgi Zsigmond is Szent Lászlót tekintette példaképnek – mai szóhasználatnál élve – politikai programja irányadójának. (Luxemburgi Zsigmond, aki Európa legnagyobb birodalmának uralkodója volt, végrendelete szerint Váradon, Szent László mellé temetkezett.)

A váradi Várban nagyszabású régészeti feltárások zajlanak, amihez jelentős EU-s támogatások is járulnak. A Vár megújult, többek között az osztrák kaszárnya teljes pompájában tündököl, akarat van arra is, hogy Luxemburgi Zsigmond király sírját feltárják. Szent László sírja – míg a román érdekek érvényesülnek Váradon – azonban nem fog előkerülni. Az indok, hogy az olyan mélyen fekszik – négy méterre a felszín alatt –, amire nincs pénz. Nagy Lajost Fehérvárott temették el. Sírja valószínű, hogy a Szent Katalin kápolnában lehetett, aminek azonosítása még nem dőlt el egyértelműen

Miniatúra a Képes krónikában. A Nagy Lajos megrendelésére készült krónika többek között Szent László megkoronázását ábrázolja. Kálti Márk Képes krónikájának első oldala, aminek közepén Nagy Lajos alakja látható

Egy lap a Magyar Anjou Legendáriumból, amely Szent László cselekedeteit ábrázolja. A kódex jelentős terjedelemben, öt lapon meséli el négy-négy képpel a nagy előd életének egyes epizódjait. A veleméri fény temploma, amelynek freskóit – közöttük Szent László alakját – Aquila János feltette meg 1377-1378 között, Lajos király idején

Győrben, a Székesegyházban látható a Szent László fej ereklyetartója az 1400-as évek elején készült, Zsigmond király uralkodásának idején

A másik példasor is Szent Lászlónak a három évszázaddal később élt vegyesházi királyokra gyakorolt hatását bizonyítja. A László királyt dicsőítő tárgyi emlékek a kor fontos tanúi. A templomok és a freskók mellett a kódexek, ötvösmunkák, legendáriumok azok a zömmel 14. századi művészeti remekművek, amelyek a magyar és a világ neves múzeumainak féltve őrzött kincsei. (Ezek közé tartozik az 1320-1340 között készült gyönyörű, temperával festett 140 lapos legendárium. Az igényesen megmunkált képes könyv tulajdonképpen gyermekeknek – Károly Róbert gyermekeinek, Lajosnak és Endrének – készült pergamen-kódex. A felbecsülhetetlen értékű kódexlapok a világ több nagy múzeumának birtokában vannak.)

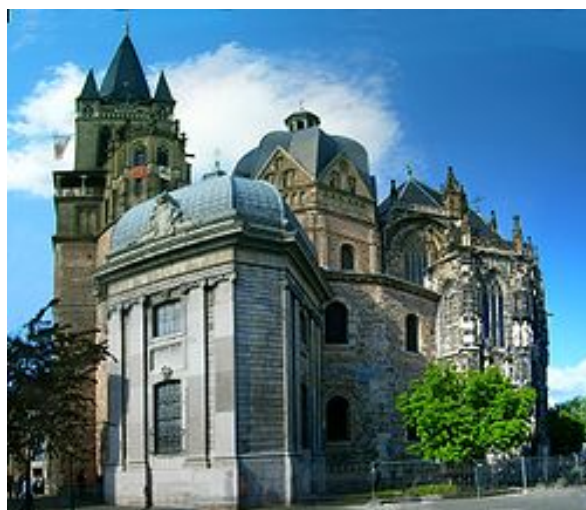

A jeles búcsújáróhelyre a Magyarok kapuján lehet bejutni. A templom oldalkápolnái három magyar szentnek adnak helyet, közöttük Szent Lászlónak

Máriacell népszerű kegyhelyé történő alakulása is egy Lajos-legendához kötődik. Történt, hogy Lajos király 1364-ben égi jelnek köszönhetően fényes győzelmet aratott a betolakodó török sereg felett. Ennek előzménye egy ima volt, amit Lajos álmában mondott el a Zelli Istenanyának, aki támogatást ígért neki a csatában. A győztes csata után hálából – a kor szokása szerint – a király számos ereklyével (például Kincstári Madonna), értékes adományokkal halmozta el Máriacell templomát. A kegyhely főbejárata feletti domborművön a későbbi korok mesterei Nagy Lajost a névadó Szűz Mária társaságában jelenítették meg. A főbejárat mellett a magyar királyt barokk ruházatú szoboralakban ábrázolták az alkotók.

Nagy Lajos szobra Máriacell kegytemplomának főkapuja előtt, baloldalt foglal helyet. Az 1757-ben készített bronz szobor barokk stílusban ábrázolja az Anjou-királyt. Baljában a Szűz Máriát és a kis Jézust ábrázoló képet tart. A főkapu fölötti dombormű a király álmát, a Szűz Anyának tett fogadalmát örökíti meg

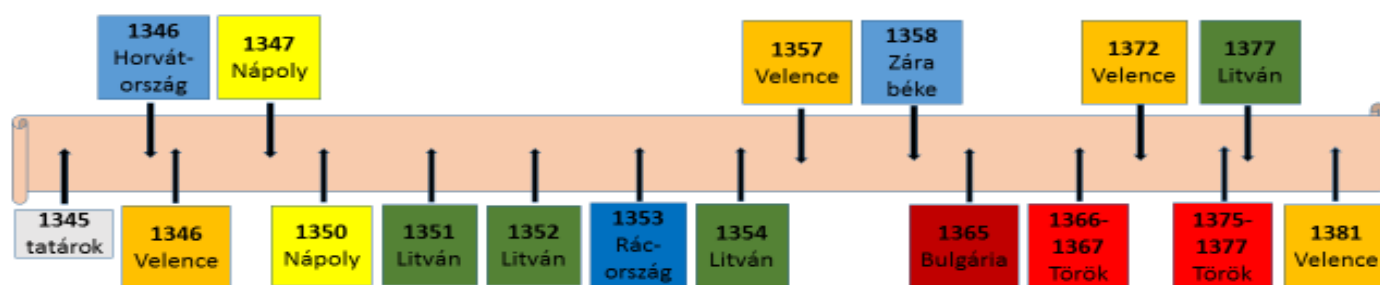
Az aacheni magyar kápolna, amit Nagy Lajos 1364. évi zarándokútja alkalmával alapított, s ami 1367-re készült el (forrás: Lokilech)

A magyar szentek – közöttük Szent László – tiszteletére épített templom 1367-ben készült el gótikus stílusban, ami aztán a magyar zarándokok egyik kitüntetett célpontja lett. Az aacheni búcsú egyik legnagyobb eseménye az volt, amikor a népes magyar zarándoksereg bevonult Aachenbe. Nagy Lajos azzal, hogy éppen a Nagy Károly által alapított templom mellé építtette meg a magyar kápolnát, a Magyar Királyság méltó rangját, az ország politikai, gazdasági súlyát és a kereszténység melletti elkötelezettségét hirdette. A következő évszázadokban a kápolna jelentősen lepusztult, amit aztán Mária Terézia újíttatott fel. A kápolna mögött az aacheni dóm, ami az európai kereszténység és az ezzel összefüggő kultúra egyik meghatározó temploma.

Lajos király hadjáratai

A tizenhat évesen trónra kerülő Lajos apjától erős országot, tele kincstárral, jól szervezett hadsereget örökölt. A vármegyéket Károly Róbert szigorának köszönhetően az Anjoukhoz hű bárók irányították. A rendezett külföldi kapcsolatok biztonságot nyújtottak a Magyar Királyságnak. Ennek ellenére a fegyverek Lajos négy évtizedes uralkodása alatt nem pihentek sokat. Azt se feledjük el, hogy az ifjú király mellett ott állt a mindenre elszánt, tehetséges, erős politikusi erényekkel is megáldott édesanyja, a lengyel királyi családból származó Piast Erzsébet.

Nagy Lajos hadjáratai

Nagy Lajos hadjáratai 1342-1382 között, amelyeket az időszalagon csak vázlatos formában tudunk ábrázolni. A valóságban azok lényegesen bonyolultabbak voltak

A kor politikai helyzetét bonyolította, hogy 1309-1377 között a pápa Rómából a franciaországi Avignonba tette át a székhelyét. Ez az időszak, az „avignoni fogság” éppen a magyarországi Anjou királyok uralkodásának idejére esett. A Nápoly-Avignon-Visegrád földrajzi és politikai háromszögben a pápák szerepe megkerülhetetlen volt, akik akkor éppen részben a francia királyok befolyása alatt álltak. Az avignoni fogság közel hét évtizede alatt nyolc egyházfő uralta a pápai trónt. Közülük többen Johannát támogatták, s ezen még azzal sem tudott a magyar király változtatni, hogy anyját, Erzsébetet 5 tonna arannyal és 6.6 tonna ezüsttel küldte a nápolyi udvarba. Ez sem segített, 1343-ban Johannát koronázták meg Nápoly királynőjének.

Nagy Lajos (1342-1382) alakja az ópusztaszeri panoptikumban. Lajos király címere. Lajos nagy elődjével, Lászlóval ellentétben alacsony termetű férfi volt, de ez nem vont le semmit uralkodói nagyságából, bátorságából, fegyverforgató képességéből, vallásosságából, azaz eredményes országépítő munkájából

Az ifjú király már 1347-ben kipróbálhatta a lovagi életforma két legfontosabb elemét. Egyrészt, amit a lovagi becsület megkövetelt, másrészt a bátorságot, amit a harcmezőn tanúsított Lajos király. Történt, hogy öccsét, Endre herceget Nápolyban 1345-ben orvul megfojtották, ami nem maradhatott megtorlás nélkül. A feltételezett gyilkos, vagy felbujtó nem volt más, mint Anjou Endre felesége, I. Johanna királynő. Károly Róbert kisebbik fia ellen az váltotta ki az ellenszenvet Nápolyban, hogy nem csupán a királynő férje akart lenni, hanem harcba szállt a trónért.

Az első nápolyi hadjárat Lajos vezetésével 1347. március 7-én indult útjára, s a magyar sereg több, mint egy év elteltével, 1348 májusában tért haza. A tízezer fős hadsereg egyrészt tiszteletet, másrészt félelmet váltott ki az itáliai városállamokban. Sokan közülük harc nélkül megnyitották kapuikat a magyar király előtt. Az első nagyobb ellenállás Capua városánál történt, ahol Johanna új férje, Tarantói Lajos szembeszállt a magyar sereggel. Lajos 1348 januárjában törnkreverte az ellenséget, s a Nápolyi Királyság a kezébe került. (Lajos szigoráról, uralkodói módszeréről árulkodik az aversai eset. Abban a városban, ahol öccsét orvul meggyilkolták, lakomán fogadta nápolyi rokonait. A vidám lakoma közben Lajos egyszer csak hangot váltott, s számon kérte rajtuk Endre halálát. Durazzói Károlyt a helyszínen lefejeztette, a többi rokont pedig fogságba vetette.

Az Új erőd Nápolyban, amit a magyarok 1347-ben elfoglaltak. Nápolyi Johanna portréja (forrás: Pinterest)

Róma városának jelképe az „avignoni fogság” ideje alatt. A fekete ruhás nő a gyászoló özvegy, Róma városának allegorikus figurája. A pápai palota Avignonban (forrás: Jean-Marc Rosier)

Részben az aversai eset, részben az Anjouk túlzott megerősödése miatt a pápa nem fogadta el Lajost Nápoly királyának, sőt kiközösítéssel fenyegette meg. Ennél is súlyosabb gondot jelentett, hogy 1348 elején Itáliában kitört a pestisjárvány, ami aztán egész Európában óriási pusztítást végzett. Lajos néhány helyőrséget hátra hagyva visszatért Magyarországra, ám az itáliai magyar uralom hamarosan összeomlott. A rendet Nagy Lajos tehetséges hadvezére, Lackfi István állította helyre, aki 1349-ben újra elfoglalta Aversát és Nápolyt. Ez az előkészítő hadviselés tette lehetővé, hogy a pestisből kigyógyult Lajos ismét Nápoly felé indult serege élén. (A király ifjú feleségét, a morva fejedelem 14 éves lányát, Margitot azonban magával ragadta a fekete halál.)

Tarantói Lajos Nápoly királya, Lajos ellenfele. Aversa címere és a város bejárata. Aversa hármás tragédiát is magában hordozott. Endre halálát, majd Lajos súlyos sérülését és végül Johannát is itt fojtották meg 1382-ben, Lajos halála előtt néhány hónappal

Nagy Lajos tizenhat alkalommal vezetett hadjáratot, amelyekben Szent Lászlóhoz hasonlóan, ő maga is részt vett, s az első sorokban harcolt. Egy alkalommal Aversánál olyan súlyosan megsérült, hogy élete is veszélyben forgott. A 14. század második felében a magyarok a legtöbb hadjáratot Itália, illetve a Balkán felé indították. Leghosszabb ideig Velencével viaskodott a magyar király, de a litvánok és a tatárok ellen is meg kellett védenie az országot. Ezekben az években már a török hadak is megjelentek a Magyar Királyság déli határainál. Lajos a hadseregét – aki ebben is apja nyomdokait követte –, a közel hétezer főre tehető nehézlovassal alkotta. Tudni kell, hogy Magyarországon 1354-ben, Lajos idején használtak először löfegyvert, s 20-25 évvel később már gyártották is az ágyúkat és a lőport hazánkban.

A második nápolyi hadjárat 1350 áprilisában indult, de Nagy Lajos ezúttal tengeri úton jutott el seregével Itáliába. Ebben a hadjáratban vett részt a sokáig csak irodalmi hősként számon tartott Toldi Miklós is.

Toldi Miklós képe egy 1800-ból származó illusztráción. Nagy Lajos török elleni harca és győzelme Bulgáriában (forrás: Magyar Anjou Legendárium)

Johanna ismét elmenekült Nápolyból, mint tette azt az első magyar támadás esetében is. Lajos bár bevonult Nápolyba, belátta, hogy hosszú távon nem fogja tudni megtartani a várat. 1352-ben békét kötött a szemben álló felekkel, s hazaindult Magyarországra. Közben azonban Rómában felkereste Szent Péter sírját, ahol egyes feljegyzések szerint lelki változáson ment keresztül a magyar király.

Meg kell említeni a Velence elleni háborúkat, amiket az 1538-as zárai béke zárt le. Lajos visszahódította Dalmáciát, s visszaállította a magyar uralmat Horvátországban is. Ezzel is Szent László és Könyves Kálmán nyomdokaiban járt, akik elsőként csatolták a déli tengerparti területeket a Magyar Királysághoz. A velencei dózse fölötti győzelemmel Magyarország tengeri hatalommá vált, amit egy tengeri flotta is biztosított.

Lajos biztosította hatalmát Bosznia fölött, s egy rövid ideig ellenőrzése alá vonta a bolgár, a román és a szerb területeket is. Helyreállította a Kárpátok vonalán elterülő bánságok és fejedelemségek védőgyűrűjét

A Fekete-tenger partvidékét azonban soha nem érte el, mint ahogy lengyel királysága idején a Balti-tengert sem. A jól ismer történelmi szlogen, mely szerint „három tenger mosta Magyarország partjait”, tehát nem fedí sem a történelmi és sem a földrajzi valóságot.

Nagy Lajos lengyel királysága

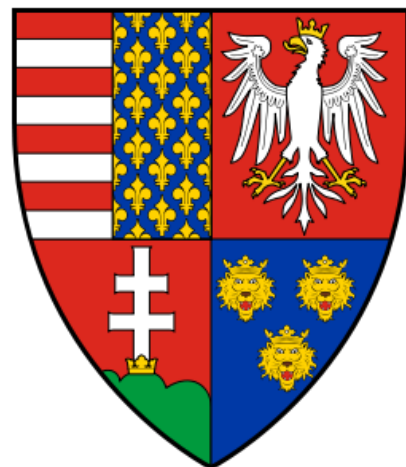
Az 1335. évi visegrádi királytalálkozó, majd az azt követő 1339. évi trónutódlási tárgyalások tették lehetővé, hogy az Anjou király a lengyel trónra kerülhetett. Még Károly Róbert és III. (Nagy) Kázmér állapodtak meg 1339-ben abban, ha Kázmér fiúutód nélkül halna meg, akkor Piast Erzsébet fia kerüljön a trónra. 1370-ben, III. Kázmér halálát követően a lengyelek Nagy Lajost királlyá koronázták. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a már akkor is több évszázados lengyel-magyar barátság ellenére a lengyel történetírás Lajos 1370-1382 közötti uralkodását nem tekinti olyan kimagaslónak, mint mi, magyarok.

III. Kázmér (1333-1370) elképzelt alakja. A portré a 19. században készült, Aleksander Lesser munkája. III. Kázmér kézjegye, aláírása

A perszónálunió (Lajos egy személyben volt a két ország királya, de ez csak az ő személyére és vér szerinti utódaira vonatkozott) idején a magyar király kevésbé törődött a lengyel ügyekkel, ami kiváltotta az ottani nemesség ellenszenvét. Ennek egyik évszázadokon átívelő jelzése, hogy a lengyelek Lajost nem illették a „nagy” jelzővel, ők III. (Nagy) Kázmér utódát Magyar Lajos néven emlegették.

Lajost az újkori lengyel történetírás azzal is megvádolta, hogy az ország 18. századi bukásáért is ő a felelős. Bizonyítékként azt az érvet hozták fel, hogy a királyi hatalom hanyatlása, illetve ezzel párhuzamosan a lengyel nemesség felemelkedése, erősödése azért következett be, mert a magyar király így tudta Hedvig trónra kerülését segíteni. Azt már nem teszik hozzá, hogy ennek köszönhetően alakult ki a lengyel-litván perszónálunió, ami a Lengyel Királyságot a nagyhatalmak közé emelte.

Az egyesített magyar-lengyel címer. Nagy Lajos, a lengyelek emlékezetében Magyar Lajos lengyel uralkodása idején

Nagy Lajost 1370-ben Krakkóban lengyel királlyá koronázták. (forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár

Az talán igaz, hogy a magyar király többet tartózkodott Visegrádon, mint Krakkóban. Ám ne hagyjuk figyelmen kívül, hogy már Kázmér idején a magyar seregek óvták Lengyelországot a belülről támadó Német Lovagrend, a nyugatról támadó Német-római Császárság, Csehország, de főleg a keletről fenyegető pogány litván támadások ellen. A harapófogóba került országot a két Anjoukirály többször is megmentette a totális vereségtől. Hiszen Lajos öt alkalommal vívott véres háborút a litvánokkal, akiknek aztán keresztény hitre történő áttérítését lánya, Hedvig fogja befejezni. (Tegyük hozzá, Szent László szellemében, ami részben eredete is az Ulászló névnek, amit a lengyel-litván uralkodók viseltek.)

A Szent László kápolna Vilniusban, a Szent Szaniszló és Szent László-székesegyházban (forrás: Magyar Kurir). Hedvig sírja Krakkóban, a királyi várban. (forrás: talita.hu) Szent Hedvig szobra Budapesten, a Belvárosi Plébániatemplom mellett áll, néhány méterre Szent Kinga szobrától

Lengyelország – mint az eltelt ezer esztendő során szinte minden alkalommal – kizárólag dél felől érezhette biztonságban magát. A történelem nem menti fel az államférfiakat személyes hibáik okán elkövetett rossz lépéseik miatt. Indokolni azonban lehet! Lajos, életének utolsó tíz évében több betegségtől is szenvedett, s emiatt már nem utazott, nem vezetett annyi hadjáratokat, mint korábban. Szemére vetették azt is, hogy bár öt nyelven beszélt, de anyanyelvén, lengyelül nem tudott. Haragot váltott ki a lengyelek részéről, hogy csak Krakkóban koronáztatta meg magát, s Gnieznóban nem. Az sem volt szerencsés, hogy anyját, a nehéz természetű, bár lengyel származású Erzsébetet küldte Krakkóba maga helyett, aki a lengyel érdekeket másodlagosnak tekintette. Ez a magatartása 1376-ban véres zendülést váltott ki Krakkóban a lengyel nemesség egy csoportja részéről.

Az Anjou királyok címerei a Gerle herold címerkönyvében. Anjou-kori sisakdíszek. A lengyel címer Nagy Lajos király uralkodása idején

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc